

YU ISSN 0027-8084

UDK 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

PG

1201

.N24

Nash Jezik.
НАШ ЈЕЗИК

XXVII/1—2

UNIV. OF TORONTO

AUG 28 1987

БЕОГРАД

1986.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXVII (нова серија)

Св. 1—2 (1986)

САДРЖАЈ

Усмјеравање језичког описа — од граматике до комуникацијске компетенције (ТАТЈАНА БАТИСТИЋ)	3
Употреба инфинитива у језику А. Шеное, М. Глишића, З. Мајдака и Д. Ненадића (ВЛАДО БУКАНОВИЋ)	38
О једном синтаксичком и семантичком моделу сложених реченица са каузалном клаузом која се уводи везником што (КСЕНИЈА МИЛОШЕВИЋ)	67
Прилог проучавању варијабилних именичких облика генитива множине (ВЛАДИМИР ГУДКОВ)	72
Појаве недеклинирања географских имена у синтагми са номенклатурним термином (БОГОЉУВ СТАНКОВИЋ)	77
Из терминологије и лексике	
Примери фонетске и творбене адаптације старије књижевне лексике у Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ)	90
Из наше дијалектолошке проблематике (о неким класификационим терминима) (АСИМ ПЕЦО)	93
Спорни везник с обзиром да (МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ)	101
О облицима <i>видилац/вид(ј)елац</i> (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	114
Дискусија и дописи	
Око алтернативне употребе двају облика у другом делу сложеног фтура (ВИДА СТЕВАНОВИЋ)	118
Око сата и часа (МИРОСЛАВ КРАВАР)	125
Још о часу и сату (писмо једног читаоца) (инж. ТОМИСЛАВ ИЛИЋ)	130

ЈОШ О ЧАСУ и САТУ (писмо једног читаоца)

У вези „часа“ и „сата“ најпре су изашли написи у дневним листовима да час није погодна реч за назив јединице времена, јер није једнозначна, пошто има исто значење као и тренутак. Ово се посебно препоручивало пословном свету да не би настајале забуне када се каже на пр. киловатчас да се не замени са киловатттренутком (?). Међутим, ти исти људи нису ту навели да и сат има двоструко значење, тј. да поред временске јединице означава и нараву за мерење времена, па ту тек настају забуне у разговорима.

После тих написа изашао је пропис (југословенски) о мерним јединицама, у коме се као јединица мере за време наводе „сат или час“. Овде је „сат“ стављен испред „часа“ вероватно због азбучног реда (с — ч у ћириличком тексту прописа) а не због тога што се „сату“ даје предност у употреби. Међутим, оно што је највише утицало на преокрет у употреби назива временске јединице јесте потпуно избеавање речи час на телевизијским емисијама вести, сем досадашњег назива емисије „24 часа“. Сви су сада схватили да је реч час и званично избачена из употребе као неисправна, па се и на железници, која је досада била најдоследнија у употреби речи час, којом је најчешће означавала тренутке полазака возова, сада ти тренуци означавају сатима.

А онда долази као завршно ваш чланак у „Нашем језику“ и у два наврата у „Политици“, у коме ви кажете да треба равноправно да се примењују, јер је сат више усвојен у народном говору (иако је туђа реч) а час има право да буде употребљен, јер је прасловенска реч.

И после свега овога стање је такво да је реч час скоро потпуно избачена из употребе у народу у Југославији, јер у Македонији се искључиво говори „са'ат“ (прави арапски изговор), у Србији у јавном говору се скоро искључиво говори „сат“,

Црна Гора бар још на ТВ говори „час“, у Босни се „час“ уопште не чује, у Хрватској тек понегде, док Словенија за то има германску реч. И ваша препорука — „нека буде слободни синоним часа“ у ствари га је избацила из употребе.

И сада треба да се запитамо сви ми, који смо од најранијих дана слушали у току образовања о највећој потреби одржавања чистоће свог језика и избацивања што је могуће више страних речи из нашег говора, а посебно избацивања турских речи, па и оних што су преко Турака дошли у наш говор, да ли су ова та учења о језику и напори око њега били исправни? Да ли за вас који радите на језику у САНУ, чистоћа језика нешто значи? (Ви, наиме, сматрате да је непотребно језичко чистуство, већ треба да „спонтани обичај нађе потребно решење“... „А чим се пређе на слободнији израз, сама по себи ће доћи и реч сат, јер живи у слободном говору, за разлику од часа“.)

Ови ваши задњи наводи су сасвим наопаки, јер не треба да дође само по себи нешто што већ живи у народу, када је ту већ присутно, а требало би да дође сама по себи реч час, која је истиснута турском силом (па и сада наш човек пита „који је сат“) а наметнуте су речи сат, тајде, баш, капија, дувар и хиљаде других.

Ваш навод, у време када су справе за мерење времена „сатови“ (часовници) продирали да ће народни језик „лако усвојити арабизам са'ат“, говори да ви ни најмање не узимате у обзир (или не желите да узмете — пошто је тако лакше да се расправља) услове под којима је реч са'ат ушла у наш народни говор, што је и Вук унео у свој речник. Лепо сте рекли: „У старословенском језику српске редакције час је ипак поступно потиснуо годину“ (у чешком и словачком година и данас значи час), „али није продро у народни језик.“ И није могао да продре у народ, јер је мерење времена на јединице 24-тог дела дана улазило само на дворове, а народ је делио време после поноћи на прве, друге и треће петле, па на једно, два и три копла од изласка сунца а исто толико пре заласка сунца. И у то време долази турско ропство, када час није имао ни прилику ни могућност да добије неко значење у народном говору, а за мерење времена могао је да погледа у сахаткулу и добије одговор колико је сати. У току пет векова турске тираније наш народ је „лако усвојио“ реч сат, која је њему имала три значења: и тренутак, и временско трајање (размак) и справу за мерење времена. И морало је тако да буде, јер туђу реч није могао да разуме.

После скидања турских ланаца (пре 181 или 73 године) народ није напустио реч сат, јер му је главна брига била да

створи бољи живот а не и чистунство језика. А они који су се бавили језиком одмах су увели у званичан и образовни говор речи час (уместо сата), часовник (уместо сата) и часовничар (уместо сајџије). Тежње су биле да се избаце ове стране речи и место њих уведу наше речи, а и ако се употребе стране речи, да се упоредо са њима кажу и њихова значења на нашем језику. Западни део јужних Словена (како ви наводите) „на другој страни, можда у зазирању од — назовимо их тако — славизама (старославизама и русизама) нису им се придружили, него су стабилизовали и проширили употребу речи сат“. Ово је заиста несрећа за развој једног народног језика, да се за велике временске јединице (месеце) усвоје речи, које потичу из словенских народа (сијечањ, вељача... просинац) а да се за малу временску јединицу прихвати арабизам пренет од Турака (из политичких разлога— Словенци ваљда нису имали ни прилику ни времена да потраже своју реч већ говоре наметнутом германском речи).

И сада ми место да свесно избацимо све туђе речи, као што је до скоро била тежња у говору, и сведемо наш језик на праисконске корене (а да знамо да постоји и реч арапска и многе друге са истим значењем) ми добијамо савете од највећих језичких стручњака да језик треба да се претпусти самом себи, тј. улици, свим могућим неисправним утицајима.

Надам се да ће ово писмо бар мало утицати да се тртнете сви ви у САНУ и учините нешто да се ово стање измени и да будућа поколења не морају преко „Вујаклијиног“ речника да сазнају за словенске речи.*

Томислав Илић, дипл. инж.,
Крушевац

* Наслов је редакцијски, а текст је послат као писмо потписаном, које објављујемо у нешто скраћеном виду. Уместо одговора предлажемо читаоцима и овог и претходног текста да прочитају мој критиковани чланак „Око часа и сата“ у НЈ XXVI/4—5. — М. Пешикан, уредник НЈ.